

גליון נושא:

בס"ד, יום ג' פרשת נשא ה' סיון תשע"ז מסכת גיטין דף טז.

דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות, לעורר לב המעיין, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

'כביש חוצה קברים'

פנינים

כיפין על גבי כיפין

טבריה: בתמונה המצו"ב רואים את הכביש הצמוד לקבר הרמב"ם, בעת סלילת הכביש נמצאו שם קברי ישראל, מתחת הכביש בנו בטנודות לאורך הכביש, אחד על השני כדין כיפין על גבי כיפין, וכל המתבונן רואה איך הכביש כולו יותר גבוה מהמפלס הרגיל. וכדי שלא יהא טומאה רצוצה בוקעת ועולה עד לרקיע, עשו צינור מיוחד של פותח טפח שמשם הטומאה יוצאת, וכדי שהכהן לא יאהיל במקום יציאת הטומאה הצינור כפוף כלפי מטה - כמין חי"ת (מ.ז.).

ירושלים: פתרון זה נעשה בהרבה מקומות בארץ ובעולם. בירושלים באמצע רחוב שמואל הנביא נמצאו קברים ועשו שם כיפין על גבי כיפין, עם צינור מיוחד של פותח טפח, בצמוד לתחנה מהאבן, מסומן בצהוב להודיע לכהנים שלא לנגוע מתחתיו במקום יציאת הטומאה. ליד נוה יעקב כמה ק"מ לפני הצומת, עשו שם כיפין עם מקום לטומאה לצאת. בכביש אחד בתוואי הרכבת הקלה ליד קבר שמעון הצדיק תוואי הנסיעה עולה לגובה (רמפה) כדי שיהא חלל טפח מעל גבי הקברים.

לברר: בכבישים רבים ספק אם נעשו להם פתרונות כדוין. בטבריה ישנם כמה מקומות בעייתיים לכהנים. בכביש 65 נוצר פולמוס לאחרונה. בכביש החוצה את הר הזיתים יש טוענים שהוא מעל הקברים, ואסור לכהנים לעבור שם. כביש 6 יתכן שנסלל על גבי קברים. בבית שמש ברחוב לוי אשכול נוצרו ספקות. ❖

דין 'אהל זרוק'

נחלקו תנאים בגמ' (גיטין ח: עירובין ל: נזיר נה. חגיגה כה.). האם 'אהל זרוק' נחשב כאהל החוצץ בפני הטומאה, או לא. לדעת רבי 'אהל זרוק' אין שמו אהל והנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל טמא, כי אינו חוצץ בפני הטומאה. אך לדעת רבי יוסי ב"ר יהודה, טהור כי 'אהל זרוק' שמו אהל וחוצץ.

להלכה, הכריעו הרמב"ם ורוב הראשונים ש'אהל זרוק' לאו שמיה אהל, שהלכה כרבי מחבירו. מאידך דעת הרשב"א (עבודת הקודש שער ה' פרק טו, וכן הביא המגיד משנה משמו) והרי"א"ז שלהלכה 'אהל זרוק' שמיה אהל.

1. כהן בכלי רכב על הכביש

בני שבט הכהונה מוזהרים שלא להיטמא למת. ישנם דברים שהתחדשו בדורות האחרונים והשתנו מכפי שהיה בעבר. בעיה נפוצה היא, נסיעה במכונית, ברכבת או בכלי רכב אחר, שנסלל מעל בית קברות. האם אהל זרוק של רכב שמיה אהל לחוץ בפני הטומאה? והאם מחיצה זרוקה שמיה מחיצה? כגון כהנים שנוסעים ברכב בסמטאות צרות בהר המנוחות, האם מחיצת הרכב חוצצת בפני הטומאה.

מותר: כבר ברוסיה הייתה שאלה זו נפוצה ואכן הג"ר יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל התיר לנסוע ברכבות שנסללו מעל כבישים כאלו, בהסתמך על היתרים דחוקים בשעת הדחק. בארץ ישראל התעוררה הבעיה לפני כמה שנה, בכביש החוצה את הר הזיתים שבמשך שנים רבות שימש ככביש יחיד, שחיבר בין ים המלח לירושלים. עקב חשד מבוסס שהכביש נבנה על ידי השלטונות הירדנים על גבי בית הקברות, הורה רב העיר ירושלים בימים ההם הג"ר יהושע לייב דיסקין זצ"ל, הובא בשו"ת הר צבי (יו"ד סימן רפ), לכהנים הנוסעים בכביש מעל הר הזיתים לעשות כמין נסר בולט מאחורי העגלה (לא מעל הגלגלים) שהוא פשוטי כלי עץ שאין להם בית קיבול, ואינם מקבלים טומאה, ובשעת הדחק אפשר לסמוך על כך שהעץ משמש כאהל לחצוץ בפני הטומאה רצוצה בוקעת ועולה. אולם לא ישבו בפנים בתוך העגלה כי שם הגג מאהיל עליהם ולא הועילו כלום.

חוכך להתיר: ועיין שם בשו"ת הר צבי שהסתפק בהיתר של

ר' יהושע לייב, הרי נפסק להלכה ש'אהל זרוק' לאו שמיה אהל, ומה הועילו חכמים בתקנתם. אך נוטה להתיר לכהן שרוצה לנסוע ליריחו באוטובוס דרך בית הקברות שעל הר הזיתים, שאינו דומה למטוס שלאו שמיה אהל כדין טלית המנפנפת ועוף הפורח. אך ברכב שהגלגלים נוגעים בארץ יש לדמותו למה שכתב בתוס' ישנים (שבת דף י.) שאם רגלי האיכר נוגעות בארץ חשיב אהל.

אסור: וחולק עליו החזו"א (אבן העזר סימן קמד אות ח'), אוטו ורכבת העוברות על בית הקברות אינם חוצצות על תוכן, מדין אהל זרוק לאו שמיה אהל, אף שאופניהם גוררות על הארץ, וכהן מוזהר עליהן. וצידד שם שהם עצמם מקבלים טומאה ואינם יכולים לחצוץ בפני הטומאה.

גויים: כביש על גבי בית קברות של גויים, קל יותר; שכן מעיקר הדין קברי גויים מטמאים במגע ומשא ואינם מטמאים בטומאת אוהל. מכל מקום כתב הרמ"א טוב להחמיר בדין זה שכהן לא יכנס לאהל של מת גוי. לדעת רוב הפוסקים קבר גוי אינו מטמא בטומאה רצוצה. אך הגר"א חידש שקבר של גוי מטמא גם בטומאה רצוצה. והאור שמח הורה שראוי להחמיר כדברי הגר"א.

תגובות לגיליון 112 - האם שייך להתיר מדין אינו מתכוון?

הערות לפולמוס זה, יתקבלו בברכה!

2. האוסרים

ויכוח: בגיליון 112 הובאו דעות גדולי הדור כלפי טומאה מסופקת, האם שייך להתיר לכהן לעלות לטיסה שספק אם עוברת מעל בית הקברות. בתוך הדברים הובא סברא מחודשת שעורר גל תגובות ופולמוס עז, ונביא בזאת את עיקרי השקליא וטריא. יסוד הנדון הופיע בקובץ עיון הפרשה (גליון קלה מדור פקודין אתבונן) בעניין 'טומאת כהנים במטוס'. ובקובץ בית דינא (חלק ג') מאמר בעניין זה מאת הרב קראוס שליט"א רב בירוחם, ותגובה של חכם אחד על הדברים.

אינו מתכוון: סברא נפלאה כתב לחדש הרב מרדכי קובר שליט"א בקונטרס 'הטיסה והכהונה' שיש צד להתיר (אך אינו מכריע למעשה כך) מכח הכלל שפסיק רישא דלא ניחא ליה בדבר שאין מתכוון מותר לשיטת הערוך, ובצירוף שעת הדחק וכבוד הבריות שמתיר איסור דרבנן, נוכל לסמוך על כך שאין רצונו לעבור מעל בית הקברות והטייס הוא שכופה אותו לעבור שם, ולכן כאשר הוא כבר על הטיסה אינו חייב לעשות כל טצדקי שבעולם ולשלם כל ממונו כדי להנחית את המטוס לפני הזמן, שלא יטוס מעל בית הקברות.

ממריאים: בשלמא אם המטוס המריא למזרח ואין שום דרך לעבור מנקודת six עד נקודת deena בלי לעבור מעל בית העלמין בחולון, יתכן לדון שחשיב 'ניחא ליה ומתכוון' כי כעת חפץ בדרך זו. אך כאשר ממריא לכיוון מערב במציאות יכול לעקוף את בית הקברות, ומה שהטייס מחליט לעבור מעל בית הקברות זה לא קשור לכהן. ואולי גם במקרה של ודאי שייך גם כן לדון שלא חשיב ניחא ליה כמו שמצינו בגמ' (כתובות דף ב.) בתולה נישאת ליום הרביעי, אף שידעה שמכח נישואיה תיאנס על ידי ההגמון.

זילוף יין: דוגמה לדבר מצינו בתוס' (כתובות דף ו.) בשם הערוך דפסיק רישיה דלא ניחא ליה שרי, ועיקר ראייתו מפרק כל התדיר (זבחים דף צא: ושם) אליבא דר"ש מזלפין יין על גבי האישים אף על גב דפסיק רישיה הוא דודאי מכבה הוא כיון דלא ניחא ליה בהאי כיבוי שרי. והרי שם אינו קשור להלכות שבת, ומותר מדין אינו מתכוון כי המטרה שלו הוא הזילוף ולא כיבוי האש שעל גבי המזבח, ומסתכלים על המטרה של הפעולה.

3. האוסרים

אינו דומה: מאידך חולק עליו בתוקף הרב **מרדכי אייזן שליט"א**; לא שייך להתיר באופן כזה מדין 'אינו מתכוון', כי הכהן שעולה על טיסה שעוברת (בודאי או בספק) מעל בית הקברות, חפץ בנתיב טיסה זו כדי להגיע למחוז חפצו. ולא יעלה על הדעת שכהן יוכל לקצר דרכו דרך בית הקברות כאשר כוונתו רק לקצר דרכו, ואין לו עניין להיטמאות, שזה מעשה איסור בידיים!

חלזון: מבואר ברש"י (שבת דף עה.) שהפטור וההיתר של אינו מתכוון שייך רק לגבי פציעת חילזון בשבת, דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון שמתעסק בפירוש שלא ימות, ואדרבה אין רצונו במיתה לא חשיב זה מעשה שלו. אבל כהן העולה על מטוס מעל בית הקברות, אף שאין לו עניין להיטמאות, אבל מדעת נכנס לתוך נתיב הטיסה המטמא, ומכח מה נתיר לו? הרי עצם המעשה עושה ביודעין ומתכוון לכך, ורק שאינו חפץ שיהא איסור וזה לא חשיב אינו מתכוון. שאם כן - בכל מעשה עבירה נוכל לומר כך, שרוצה את המעשה ואינו רוצה את האיסור.

תחפושת: אטו אדם המגלח פאותיו וזקנו, משום שרוצה להתחפש ל'דלעת' יפטר מדין 'אינו מתכוון' הלא פשוט שיקבל מלקות כי חפץ ועושה מעשה אסור. וראיה לזה מדברי הרמב"ם (יסודי התורה פרק ה' הלכה ה') אמרו להם עובדי כוכבים תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם לאו נהרוג כולכם, יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל. ואם שייך היתר של 'אין מתכוון' מדוע לא ימסרו אותו לגויים, להציל את עצמם ולא כדי להרגו. ובהכרח שרק לגבי שבת שייך פטור של 'אינו מתכוון' כי 'מלאכת מחשבת אסרה תורה', אך בכל איסורי התורה לא שייך פטור זה.

שביעות רצון: עוד טענו (נ.ש.) 'אינו מתכוון' הוא רק כאשר תוך כדי פעולה אחת (גרירת ספסל) נוצר בדרך אגב פעולה נוספת (חריץ בקרקע). אך הכהן העולה למטוס דעתו ורצונו לנסוע לכל מקום שמטוס זה נוסע, ואין כאן שני פעולות נפרדות להחשיב את הפעולה הנוצרת מאליה כדין 'אין מתכוון' או 'חוסר רצון'.

וקדשתו: וביותר יש לתמוה הרי שעת האיסור הוא לא בעלייה למטוס, אלא בשעה שהמטוס עובר מעל הבית קברות, ובאותה שעה אי אפשר לומר שהכהן לא רוצה להמשיך לנסוע, ומה בכך שבסך הכל הוא רוצה לנסוע מנתב"ג לנקודת היעד בחו"ל? (וכבר נגע בנקודות אלו בקונטרס הנפלא של הרב קובר). עוד יתכן שמצות וקדשתו (ויקרא כא ח) מחייב לא להיכנס למצב של טומאה, אף שאינו מתכוון.

4. המכריעים

ודאי: סברא מכרעת טען הרב **ראובן נתן נטע לוי שליט"א**, שבאמת נדון זה תלוי במציאות. אם ברור לכהן שטיסה זו תעבור **בוודאי** מעל מעל בית הקברות, אין צד בעולם להחשיב את עלייתו למטוס 'אינו מתכוון', כי הטומאה הוא בכלל המעשה עצמו ובשורת הדין אנו מחשיבים שרוצה להיטמא. דוגמת המבואר בשו"ע אם מת אדם בבית שהכהן ישן שם, צריך להעירו ולהוציאו. ולא שייך להתיר מדין 'אינו מתכוון' שעיקר רצונו הוא לישון בבית, ואין לו ענין להיטמא.

מעשה שהיה; בישיבת מיר ירושלים בפטירת הגר"ח **שמואלביץ זצ"ל** העירו את כל הבחורים הכהנים בחדרי הפנימיה. גם בפטירתו הפתאומית של הגר"ר **אליהו ברוך פינקל זצ"ל** הורה רה"י הגרנ"צ **פינקל זצ"ל** להעיר את כל הבחורים הכהנים בחדרי הפנימיה ב'בנין המרכזי' ו'בית שלום'.

צד רחוק: מאידך אם יש רק **צד רחוק** לטומאה זו, וקרוב לודאי שהמטוס לא יעבור מעל בית הקברות, ובדיעבד נודע לו שאכן המטוס עבר מעל בית הקברות, ברור שיש להתיר מדין 'אינו מתכוון', כיון שהמטרה והיעד של הכהן לא היה לעבור מעל בית הקברות, ולדרכו הוא הולך ואין לו עניין להיטמא.

ספק: אבל כאשר הכהן **מסופק** אם המטוס יעבור מעל בית הקברות, אז יש לפלפל ולתלותו במחלוקת ה**פוסקים** בדין 'פסיק רישא לשעבר', כלפי כיסוי כלי שספק אם יש בתוכו זבובים, ולמפרע איגלאי שהיה שם זבובים. כלומר אילו נודע לו מאתמול ודאי שהיה נחשב רצון מדין 'פסיק רישא' אך כיון שאז לא היה ידוע מותר, או דלמא למפרע התברר שכבר באותה שעה עבר איסור. וגם כאן תלוי בנדון זה, כי ברגע שהטייס החליט לעבור מעל בית הקברות נהפך להיות ניהא ליה לכהן להיטמא, כי הרי אין לו דרך אחרת להגיע ליעד בלי להיטמא, אך רצון זה נולד אצל הכהן אחרי שכבר אירע הטומאה, נמצא שנדון זה תלוי באשלי רברבי.

5. חובת בירור

והעיר הרב **נפתלי שונברג שליט"א**, למה שייסד הגר"ר **נתן קופשיץ שליט"א** (לשיטתו בהרבה תחומי התורה, בכתמים, ועוד) אחרי כל הפלפולים חייב הכהן לברר לפני כל טיסה, לשאול אצל החברה, ולברר

הערות מבני החבורה

רוח רעה במטוס

כתב הרמ"א בשם המהרי"ל שמאוד מקפידים לא להיכנס לבית אחרי הלוויה, או אחרי שהיה בבית הקברות, בלי נטילת ידים מפני רוח רעה השורה על האדם.

ויש לדון האם כל נוסעי המטוס שחולף מעל בית הקברות, צריכים ליטול נטילת ידים ג' פעמים משום רוח רעה כדין השוהה באהל המת, דכאשר המטוס נמצא מעל הקבר ומאהיל על המת, הרי זה כנוגע בטומאה, ואינו דומה לעומד ליד הקבר חוץ לד' אמות שלא צריך נטילת ידים (ח.פ.). או דלמא יש להקל כיון שזה חוץ לד' אמות. עוד יש לדון בזה, האם כלפי 'רוח רעה' אהל זרוק שמיה אהל או לא.

נדון זה קיים גם במטוס שיש מת בתא המטען האם הנוסעים הנמצאים בקומה העליונה צריכים ליטול ידים כדין השוהה באהל המת. גם בבתי החולים שמצוי שם מתים, לא ראינו שכל היוצאים מבית החולים נוטלים ידים. ❖

דעת המומחים, האם הטיסה שלו תעבור מעל בית הקברות. ואם יכול לברר ומעלים עין מהמציאות בטענה שלא צריך לברר, או שאינו רוצה לברר כדי שלא להפסיד את דמי כרטיס הטיסה, או שאין לו סבלנות להתעכב ולחפש טיסה אחרת, אין זה בכלל ההיתר של הט"ז בספק פסיק רישא, ואין כאן היתר של אינו מתכוון, ודינו כמכניס עצמו לספק איסור.

וידוע מה שדנו האחרונים בראיות שונות מהגמ' וראשונים לכאן ולכאן האם דין ספק טומאה ברשות הרבים מועיל לעניין האיסור של הכהן להיטמא למת (עיין בספר טעם ודעת ביה"ל רפ"י עמ' ר"ח וסוף פי"ד עמ' רע"ו ובסוף ספר ברכת האהל עמוד ת"ס שהביאו המו"מ בזה) כלומר האם מותר לכהן לכתחילה להיכנס לספק טומאה ברשות הרבים, דכיון שטהור אין בו איסור. או דלמא ספק הטומאה אוסרת, מדין ספק דאורייתא לחומרא. נמצא שאף מצב מסופק יתכן שהוא בכלל האיסור.

מאידך שמעתי מהג"ר אשר זעליג וויס שליט"א שאין חובת בירור, וכל הבלגן שעושים מסביב לנושא אינו נכון. אדרבה טוב יותר להשאיר את זה במצב מסופק, ואז משורת הדין מותר לכהנים לטוס מדין ספק טומאה ברשות הרבים טהור, ובפרט שיש צירופים נוספים להתיר במקום ספק. וכל האיסור של החזו"א וסיעתו נאמר רק באופן ודאי ומוחלט.

סיכום הגיליון:

6. דינים העולים

אסור לכהן לנסוע ברכב בכביש חוצה קברי ישראל. וראוי להחמיר ולהמנע מנסיעה גם כאשר הכביש חוצה קברי עכו"ם. בהרבה כבישים נעשו פתרונות כדין, ויש כבישים בעייתיים.

יש לדון האם כל נוסעי המטוס שנוסע מעל בית הקברות או שיש מת בתא המטען צריכים ליטול נטילת ידים ג' פעמים כדין השוהה באהל המת, או דלמא יש להקל כיון שזה חוץ לד' אמות.

יש שחידשו להתיר טיסה מעל בית הקברות מדין 'אינו מתכוון'. יש שחלקו בתוקף שלא פגע ולא נגע לאינו מתכוון. ויש מחלקים שאם זה ודאי חשיב רצון, ואם זה צד רחוק חשיב אינו מתכוון. ובספק תלוי במחלוקת הפוסקים בדיון פסיק רישא לשעבר. ❖

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

הנושא לשבוע הבא;

דיני שוטה בזמננו - גיטין דף כג.

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'. וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הגיליון מוקדש

לזכות מרת

סימא שרה

גיצה בת צירל

הניא תחי'

להצלחה בכל

הענינים

יישר כח

מעומק הלב

להרב נפתלי

שונברג

שליט"א על

הסיוע הרב

בבירור

הנושא.

